

51.Yerelleştirme biçim kılavuzlarına çeviri odaklı bir bakış

Edip Serdar GÜNER¹

APA: Güner, E. S. (2022). Yerelleştirme biçim kılavuzlarına çeviri odaklı bir bakış. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö11), 716-734. DOI: 10.29000/rumelide.1146763.

Öz

Küreselleşme ve teknolojik gelişimin ortaya çıkardığı en önemli gereksinimlerden biri olan yerelleştirme, bir yazılım ya da ürünün farklı erek kitlelerden oluşan pazarlarda kullanılabilmesi için uyarlanması anlamına gelmektedir. Bu uyarlama sürecinin en önemli bölümünü yazılı çeviri etkinliği oluşturmaktadır. Erek kitleye sunulan metinlerin çevirisinde belirli standartların sağlanması ve firma yönergelerine uyulması, yazılımlarda yerel kullanıcı deneyimini en iyileştirme açısından oldukça önemlidir. Ürününün çok sayıda yerel pazara girmesini ve hızla başarı kazanmasını isteyen firmalar, yerelleştirme sürecinde birçok çevirmenden oluşan çeviri ekipleriyle çalışır. Firmanın pazarlama stratejisi, iletişim yaklaşımı ve dil kullanımı gibi bileşenlerin çeviri ekiplerine hızlı şekilde aktarımı amacıyla da biçim kılavuzları hazırlanarak ekip üyelerine iletilir. Biçim kılavuzlarına bağlı kalarak çalışan çevirmenler hem hızlı çeviri yapabilmekte hem de yerelleştirme projesinin kalite kontrolü daha kolay bir şekilde sağlanabilmektedir. Sektörün ihtiyaçlarına bağlı olarak içeriklerinde değişiklikler görülebilir de genel olarak biçim kılavuzları, firmanın ürünleri hakkında kısa bilgiler, erek dile özgü yazım ilkeleri, erek kitleye uygun dil kesiti ve terim birliğini sağlamak için hazırlanmış sözlükçeler gibi bileşenleri içerir. Farklı yerelleştirme projeleri için farklı ayrıntı düzeylerinde hazırlanan biçim kılavuzları, firmaların politikalarına bağlı olarak açık erişimli ya da fikri mülkiyet korumalı olabilmektedir. Ayrıca, yerelleştirme projesinin yapısına göre genel ya da dile özgü biçim kılavuzları da hazırlanabilmektedir. Bu çalışmada öncelikle yerelleştirme odaklı biçim kılavuzları sınıflandırma bağlamında değerlendirilecek, ardından bu kılavuzların içerikleri incelenerek genel bir şablon ortaya konmaya çalışılacaktır. Son olarak, dile özgü biçim kılavuzlarının yeterlilik ve kısıtlarını değerlendirme amacıyla Türkçe için hazırlanmış kılavuzlardan ikisinin içerikleri ele alınacak, yapılan incelemeler ışığında yerelleştirme hedefleri ile biçim kılavuzları arasındaki bağlantılar değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Yerelleştirme, biçim kılavuzu, erek odaklı çeviri, standartlaşma, çeviri kalitesi

A translation-oriented analysis on localization style guides

Abstract

As one of the most important requirements of globalization and technological advances, localization means adapting a software or product to be used in different target markets with different locales. The most important aspect of this adaptation is translation activity. Ensuring certain standards and complying with company guidelines in translation of texts presented to the target audience is very important in terms of optimizing the local user experience. Companies that wish their product to enter many local markets simultaneously and to gain success quickly, work with localization teams consisting of many translators. Localization style guides are prepared and delivered to teams for

1 Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Yazılım Mühendisliği Bölümü (Kırklareli, Türkiye), esguner@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7284-7513 [Makale kayıt tarihi: 21.06.2022-kabul tarihi: 20.07.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1146763]

quickly transferring information such as marketing strategy, communication approach and language registers. Adhering to style guides, translators can quickly translate, and quality of the target texts can easily be assured by the managers. There may be differences in contents of style guides depending on the requirements. However, the guides generally consist of formatting rules, brief information about the company or brand's products, writing principles specific to the target locale, language register suitable for target audience, and glossaries prepared for term standardization. Style guides, which are prepared at different detail levels for various localization projects, can be open-access or restricted due to company policies. In addition, depending on the nature of a localization project, general or language-specific style guides can also be prepared. In this study, first of all, localization-oriented style guides will be evaluated in the context of classification, then a general template will be tried to be revealed by examining the contents of these guides. Finally, with the aim of evaluating the adequacy and limitations of language-specific style guides, the contents of two guides prepared for Turkish will be discussed, and the relation between localization targets and style guides will be evaluated in the light of the relevant analyses.

Keywords: Localization, style guide, target oriented translation, standardization, translation quality

1. Giriş

Biçim kılavuzu, en genel anlamıyla, belgelerin yazımı ve biçimlendirilmesine ilişkin standartlaştırma amaçlı kural ve tercihleri betimleyen bir belgedir. Bu kural veya standartlar kılavuzun ilgili olduğu belirli bir sektör ya da topluluğa yönelik olarak hazırlanır. En basit haliyle bir biçim kılavuzu, bir ya da daha fazla belgede iletişimsel amacın ve şeklin korunması ile tutarlılığın sağlanması için gereken biçimsel bileşenleri tanımlar. Biçim kılavuzları bir çalışma grubunun hazırladığı metinlerde noktalama işaretleri, büyük harf kullanımı, alıntı biçimleri veya sayı ile tarih biçimlendirmesi gibi biçimsel konuları standartlaştırma amacıyla kullanılır. Ek olarak, biçim kılavuzları biçem, tümce yapısı, görsel kompozisyon, imla ve tipografik kuralları da betimleyebilir. Akademik ve teknik belgeler söz konusu olduğunda ise alıntılama, araştırma etiği veya gizlilik gibi etik davranış bileşenlerini ile diğer teknik standartlar ya da düzenlemelerle uyumlu şekilde yazım biçimini betimleyebilirler.

Biçim kılavuzlarının kullanıldığı bir diğer alan ise çeviri hizmetleridir. Bu hizmetler bağlamında biçim kılavuzlarının en sık kullanıldığı sektör yerelleştirmedir. Yerelleştirme, bir yazılım ya da ürünün farklı dilleri kullanan ve farklı költürlere sahip erek kitlelerden oluşan pazarlarda kullanılabilmesi için dilsel ve költürel açılardan uyarlanması sürecidir (Pym, 2010). Yerelleştirme sektöründe artan çeviri ihtiyacı, alanda istihdam edilen profesyonel ve gönüllü çevirmen sayısını da gün geçtikçe arttırmaktadır. Yerelleştirmesi yapılacak kaynakların fazlalığı ve eş zamanlı olarak birden çok dile çeviri ihtiyacının ortaya çıkması gibi etkenler, yerelleştirme projelerinin çoğunlukla ekipler şeklinde gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Birden çok çevirmenin çalıştığı yerelleştirme projelerinin en önemli sorunlarından biri, proje kapsamında biçimsel tutarlılığın sağlanmasıdır (Jiménez-Crespo, 2010). Biçimsel tutarlılığın sağlanmadığı yerelleştirme çalışmalarında ortaya çıkan metinler bağdaşıklık, bağlaşıklık ve okunabilirlik gibi açılardan sorunlu olabilmektedir (Bowker, 2006). Bahsedilen bu sorunların azaltılması için yerelleştirme projelerinde özelleşmiş biçim kılavuzlarından yararlanılmaktadır. Bu alandaki biçim kılavuzları, yerelleştirilecek içeriğe ilişkin firmanın pazarlama stratejisi, iletişim yaklaşımı ve dil kullanımında dikkat edilecek hususlar gibi bilgileri çeviri ekiplerine hızlı şekilde aktarma amaçlı olarak hazırlanır.

Biçim kılavuzları köken olarak, doğrudan yerelleştirme odaklı şekilde ortaya çıkmış olmasa da günümüzde biçim kılavuzu kullanılmayan kurumsal düzeyde yerelleştirme projeleriyle karşılaşmak zordur. Biçim kılavuzları, projelerde ‘yerelleştirme paketi’ olarak adlandırılan bir araç topluluğunun içinde yer alır (Kabát, 2020). Bu paketlerin içerisinde yerelleştirmesi yapılacak kaynakların yanında, biçim kılavuzuyla benzer amaçlara hizmet edecek şekilde çeviri bellekleri ve sözlükçeler (en. glossary) ile varsa bağlama ilişkin bilgileri içeren (ekran görüntüleri ve açıklamalar gibi) diğer kaynaklar da bulunur.

Biçim kılavuzlarında çevirmenlere sunulan yönerge ya da öneriler yerelleştirmesi yapılacak içeriğe göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, bir web sayfası yerelleştirmesi söz konusu olduğunda, sayfa içeriği ile menüler gibi arayüz² bileşenlerinin yerelleştirmelerinde farklılıklar olabilmektedir. Yerelleştirmesi yapılacak metnin iletişimsel amacı ve bağlamı da mutlaka göz önünde bulundurulmalı ve bu farklılıklar biçim kılavuzlarında açık şekilde belirtilmelidir.

Biçim kılavuzları, çevirmen üzerinde ‘doğru’ ya da ‘yanlış’ çeviri şeklinde bir baskı unsuru oluşturmayı amaçlamamakla birlikte, dilsel malzemenin gerek firma taleplerine gerekse de erek kültür normlarına uygun şekilde yerelleştirilmesini sağlamayı; son ürünlerin olabildiğince tutarlı ve belirli standartlara uygun şekilde ortaya çıkmasını hedeflemektedir. Yazılım yerelleştirmesi söz konusu olduğunda, çevirmenler ve yazılım geliştiriciler sürecin temel paydaşlarıdır ve süreç boyunca birbirine bağlı çok sayıda eylem arasında tutarlılığın sağlanması gerekir. Yerelleştirme projelerinde, bahsedilen bu paydaşların uyum içinde çalışmaları ve son ürünün olabildiğince hatasız şekilde sunulabilmesi ana hedeftir. Son ürünlerdeki tutarsızlıklar ya da hatalar, son kullanıcının ürünün kalitesini sorgulamasına ve bundan ötürü ürünün pazar payında kayıplara neden olabilmektedir (Munyua ve Olali, 2019).

Yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarının temel amacı standartlaşmanın sağlanmasıdır. Ekip çalışması şeklinde yürütülen yerelleştirme projelerinde standartlaşma ve özellikle tutarlılığın sağlanması yerelleştirme kalite yönetiminin de temel bileşenidir. Yerel pazarlar için hazırlanan ürünlerin pazardaki erek kitlenin isteklerine uyumluluğu ve ürünler arası dilsel / kültürel tutarlılık düzeyi, ürünün pazar payını ve satış miktarını doğrudan etkilemektedir. Austin (2022), yerelleştirme projelerinde biçim kılavuzlarının kullanılmasının sağlayabileceği yararları aşağıda verilen madde başlıklarıyla özetlemektedir:

- **Daha iyi çeviri kalitesi:** Bağlam bilgisi sağlayan biçim kılavuzları ile kalite standardı yükseltilmiş olacak, daha iyi çeviriler ortaya çıkacaktır.
- **Daha yüksek kullanıcı bağlılığı:** Kullanıcılar yazılımlar ile ana dillerinde etkileşim kurmayı tercih etmektedir. Bu nedenle ana dilindeki bir ürün kullanıcının dikkatini daha kolay çekmekte, kullanıcı bağlılığını arttırmaktadır.
- **Satışlarda artış:** Tüketicilerin çoğunluğu ana dillerinde ürünler sunan markalardan satın almaya daha yatkındır.
- **Hızlı ve düşük maliyetli yerelleştirme:** Biçim kılavuzu kullanımı, yerelleştirme projesine yeni katılan her çevirmene eğitim verme gerekliliğini ortadan kaldırdığı gibi ekip içerisinde iş

² Arayüz (en. interface) ya da kullanıcı arayüzü (en. user interface) kavramı, bir yazılım ortamı üzerinden gerçekleşen insan-bilgisayar etkileşimi sürecinde, insanın makineyle iletişime geçtiği alanı ifade etmektedir. Yazılımlar ya da web sitelerinde bulunan buton ya da metin kutusu gibi bileşenler, arayüzü oluşturmaktadır.

birliğini hızla arttırma potansiyeline sahiptir. Bu durum da zaman ve maliyetten tasarruf sağlamaktadır.

- **Çevirilerin kalite ve tutarlılığında iyileşme:** Biçim kılavuzları hem dil içi hem de diller arası iletişimsel tutarlılığı sağlamaktadır. Böylece firmanın iletişim yaklaşımı yerel pazarların tümünde korunmakta, kalite standartları olan küresel bir firma kimliğinin oluşumuna katkı sağlanmaktadır.
- **Ekip içinde daha etkin iş birliği:** Yerelleştirme projeleri genellikle çok sayıda çevirmenin birlikte çalışmasını gerektirmektedir. Biçim kılavuzları etkin şekilde birlikte çalışmaya yardımcı olmakta, çevirmenlerden beklentileri netleştirmekte ve marka standartlarının oluşmasına katkı sağlamaktadır. Açık şekilde yazılmış bir biçim kılavuzu olmayan durumlarda çevirmenler kendi standartlarını uygulamaya yatkındır ve bu durum çevirilerde tutarsızlıklara neden olmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarına ilişkin bir sınıflandırma yapılıp yapılamayacağı konusu ele alınacaktır. Ardından, kılavuzları sınıflandırmaktan ziyade özellik bağlamında değerlendirmenin daha uygun bir yaklaşım olacağı vurgulanarak, kılavuzların özellikleri ve içerikleri betimlenecektir. Kaynak dili İngilizce erek dili Türkçe olan yerelleştirme projeleri için kurumsal firmalar tarafından hazırlanmış iki kılavuzun içerikleri incelendikten sonra yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarına ilişkin değerlendirmeler yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

2. Biçim kılavuzlarını sınıflandırma

Jiménez-Crespo (2010), dijital metinler ve yerelleştirme için hazırlanan biçim kılavuzlarının tamamı incelendiğinde kılavuzların birbirinden ayrı dört kategoride sınıflandırılabiliceğini belirtmekte ve bu kategorileri: (1) web sayfası yerelleştirmesi gibi özel yerelleştirme türleri için hazırlanan biçim kılavuzları, (2) dile özel biçim kılavuzları, (3) kullanılabilirliğe yönelik biçim kılavuzları ile (4) firma ve proje özelinde hazırlanmış biçim kılavuzları şeklinde sıralamaktadır. Ancak, günümüz yerelleştirme sektörü göz önüne alındığında ayrı oldukları belirtilen bu dört kategorinin birbirinden bağımsız olarak düşünümesi mümkün olmamaktadır. Firmaların hazırladıkları ve çeviri ekiplerine ilettikleri biçim kılavuzlarının bu kategorilerde belirtilen özellikleri kısmen ya da tamamen taşıyabildikleri ve karma bir yapıda oldukları görülmektedir.

Sektördeki önemli firmalar tarafından kullanılan yerelleştirme odaklı herhangi bir biçim kılavuzu incelendiğinde bu karma yapı açık şekilde gözlemlenebilmektedir. Örneğin, Alibaba e-ticaret firması tarafından 2018 yılında yayınlanan Türkçe için yerelleştirme biçim kılavuzunun:

- web, yazılım ve belge gibi farklı içerik yerelleştirmelerini kapsadığı,
- dile özgü kısımlar yanında dilden bağımsız genel ilkeler de içerdideği,
- kullanılabilirliğin yerelleştirme bileşenleri açısından bütüncül şekilde ele alındığı ve
- firmaya özgü olsa da firmaya ait projelerin geneli için hazırlanmış olduğu

görülmektedir (AliLanguage Team, 2018). Farklı biçim kılavuzları incelendiğinde de benzer durumlarla karşılaşıldığı için bu noktada sınıflandırma odaklı yaklaşımı yeniden ele almak uygun olacaktır.

Firma gizlilik politikaları odaklı bir bakış açısıyla ele alındığında, biçim kılavuzlarının fikri mülkiyet korumalı ya da açık erişimli olduğu gözlenmektedir. Örneğin, Microsoft firması ticari politikaları gereği yazılım geliştirme süreçlerinde fikri mülkiyete dayalı ve kapalı kaynak kodlu geliştirme çalışmaları yürütmesine rağmen, çeviri ve yerelleştirme kaynaklarını açık erişimli şekilde paylaşmaktadır. Microsoft Dil Portalı (en. Microsoft Language Portal)³ adını verdikleri bir web sitesi üzerinden firma olarak yerelleştirmede kullandıkları biçim kılavuzları ve sözlükçeler gibi kaynakları sınırsız şekilde paylaşmaktadır. Buna karşılık, sektördeki birçok firmanın biçim kılavuzlarını kurumsal gizlilik politikaları ile korumaya aldıkları ve herkese açık şekilde erişime sunmadıkları görülmektedir.

Açık erişimli ve yerelleştirme odaklı biçim kılavuzları incelendiğinde gözlemlenen bir başka durum ise Jiménez-Crespo'nun sınıflandırmasının aksine, biçim kılavuzlarının yerelleştirmeyi ve yerelleştirilecek içerikleri bir bütün olarak ele almalarıdır. Yerelleştirmeye yönelik biçim kılavuzlarının daha çok yazılım yerelleştirmesine odaklanmış oldukları görülse de web, belge ve çoklu ortam (multimedya) yerelleştirmesi gibi diğer yerelleştirme alanlarında da standart ve yönergeler barındırdıkları görülmektedir.

Yerelleştirmenin en önemli bileşenlerinden biri olan çeviri etkinliği, doğal olarak biçim kılavuzlarının da omurgasını oluşturmaktadır. Bu nedenle yerelleştirmeye yönelik hazırlanan biçim kılavuzlarının çoğunluğu dile özgü yönergeler barındırır. Ancak, bazı firmaların yerelleştirme biçim kılavuzlarını dilden bağımsız şekilde, yani genel yapıda, hazırladıkları da görülmektedir. Örneğin, Evernote firmasının açık erişimli olarak sunduğu biçim kılavuzu⁴ dilden bağımsız olarak hazırlanmıştır. Bu kılavuzda çevirmenlere dil özelinde bir standart ya da yönerge sunulmamakta, firma söylemi ve yerelleştirmede dikkat edilmesi gereken temel birkaç yönerge ve bilgilendirme sıralanmaktadır. Yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarının çevirilerde tutarlık sağlama ve standartlaşma yoluyla kurumsal kimlik oluşturmaya katkısı düşünüldüğünde, firma tarafından yapılan bu tercihin yerelleştirme hedeflerine uygun görünmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Küresel düzeyde kurumsal bir kimliğe sahip olan firmalar ise yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarını, satış yaptıkları her pazar için özel olarak hazırlamaktadır. Dile özgü hazırlanan kılavuzlar, firma iletişim yaklaşımı gibi dile özgü olmayan genel bileşenler barındırır da ele aldıkları her konuda dile özgü açıklama ve örnekler içermektedir. Örneğin, Microsoft Dil Portalı'nda sunulan biçim kılavuzları incelendiğinde 112 farklı yerel dil için dile özgü kılavuzlar oluşturulduğu, Fransızca gibi bazı diller için ise Kanada ve Fransa özelindeki dil değişimleri ayrı ayrı dikkate alınarak farklı kılavuzlar hazırlandığı görülmektedir.

Bahsedilen bu olgular ışığında, yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarını sınıflandırmak için keskin ayrımlara gitmek yerine, taşıdıkları özellikler bağlamında değerlendirmenin daha doğru olduğu görülmektedir. Bu noktada, biçim kılavuzlarının kapsamlarını incelemek amacıyla bir sonraki bölümde yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarının ne tür bilgiler barındırdığı konusu ele alınacaktır.

3. Biçim kılavuzlarının içerikleri

Yerelleştirme süreçlerinde standartlaşma ve tutarlığı sağlamak için hazırlanan biçim kılavuzları incelendiğinde her kılavuzun kendine özgü bir yapı ve içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar standart bir biçim kılavuzu şablonu bulunmasa da çeviri hizmetlerine yönelik hazırlanan biçim kılavuzları hakkında uluslararası bir standart bulunmaktadır. Bu bölümde, öncelikle bahsedilen

³ <https://www.microsoft.com/en-us/language>

⁴ <https://translate.evernote.com/pages/guidelines/>

standarda değinilecek, ardından içerikler üzerinden biçim kılavuzlarının bölümlerine ilişkin genel bir şablon çıkarılmaya çalışılacaktır.

3.1. Biçim kılavuzlarında standartlaşma

Çeviri hizmeti sağlayıcıların sundukları hizmetlerde belirli bir standart oluşturulması amacıyla Avrupa Standartlar Komitesi (CEN), 2006 yılında EN 15038 standart belgesini yayınlamıştır. Bu belgeye göre bir çeviri hizmeti sağlayıcı, çeviri projesiyle ilgili herhangi bir özel dil gereksinimine ilişkin bilgileri kayıt altına almalıdır. Kayıt altına alınacak bilgiler,

- çevirinin müşteriye özgü biçim kılavuzuna ve erek kitleye uygunluğunun sağlanması,
- amaç ya da nihai kullanım şekli,
- uygun terminoloji kullanımı ve sözlükçelerin güncellenmesini

kapsamaktadır (European Committee for Standardization, 2006). EN 15038 standart belgesine göre, dil hizmeti sağlayıcısına başvuran müşterinin kendisi bir biçim kılavuzu sunmuyorsa hizmet sağlayıcı, standardın EK-D kısmında belirtilen bilgiler ışığında bir biçim kılavuzu hazırlamalıdır.

EN 15038 standart belgesinin ilgili bölümünde belirtilen listeye göre çeviri sürecinde başvurulacak çeviri tercihleri ya da yönergeleri biçim kılavuzunda aşağıdaki maddeler altında toplanabilmektedir:

- Noktalama işaretleri: Boşluklar, nokta, virgül, noktalı virgül, iki nokta üst üste, tire, parantezler, soru işareti, ünlem işareti, tırnak işaretleri, kesme işareti, aksan imleri ve UNICODE ya da ASCII gibi kodlamaların uygun kullanımlarına ilişkin bilgiler
- Yazım: Büyük harf kullanımı, uzlaşmalar, kişi adları ve unvanlar, coğrafi yer adları, firma ya da ürün adları, markalar, bilimsel adlandırmalar, sayılar (kesirli sayılar, sayı aralıkları, Roma rakamları, tarih ve zaman ifadeleri vb.), ölçü birimleri, matematiksel ve bilimsel semboller, kısaltma ve kısa yazımlar, ödünclemeler (yabancı sözcük ve söz öbekleri), bileşik sözcükler ve sözcük bölümlenme, tire ile birleştirme, çeviriyazı ve Latin harflerine dönüşümler gibi bilgiler
- Biçimlendirme, biçem türü ve yazı tipleri: Yuvarlatılmış, kalın, eğik ve altı çizili yazımlar, yazı tipi tercihleri, genel simgelerin (@, &, % vb.) kullanımlarına ilişkin bilgiler
- Diğer: Listeler ve tablolar, kâğıt boyutu, cinsiyet ayrımı gözetmeyen dil, eylem çekimleri, dipnotlar, bibliyografiler, alıntılar, şemalar, grafikler, çizimler, etiket ve özelliklerin çevirisi hakkında bilgiler
- Uyarlamalar: Kültüre özgü sözcük ve referanslar, adres yazım biçimleri, değişmeyen detaylar (fiyat, posta adresi, elektronik adresler, faks ve telefon numaraları, vb.), para birimi ve metrik dönüşümler, grafik bileşenleri ve diğer kültürel öğelerin kullanımına ilişkin bilgiler
- Yerelleştirmeye özgü bileşenler: Klavye tuşlarının adlandırmaları, kullanıcı arayüzü bileşenleri için biçim-sözdizimsel uzlaşmalar, menüler, diyalog kutuları ve hata mesajlarının çevirilerine ilişkin bilgiler
- Terminoloji kullanımı, kontrollü dil, uygun olmayan sözcük sıralamaları, dile özgü ve müşteri tercihi olan seçimlere ilişkin bilgiler
- Sıklıkla karşılaşılan ve kaçınılması gereken hatalar: Çeldirici ifadeler, kökteş sözcükler, dilsel müdahaleler ve dil kesiti uyumsuzlukları gibi dikkat edilmesi gereken konular (European Committee for Standardization, 2006).

Avrupa Birliği ülkeleri arasında çeviri hizmetlerini düzenleyen EN 15038 standardı, 2015 yılında yürürlükten kaldırılarak ISO 17100 standardına geçiş yapılmıştır. ISO 17100 standart belgesi (International Organization for Standardization, 2015) içerisinde biçim kılavuzu kavramına referansta bulunulduğu görülse de bu standart kapsam olarak çevirmen yeterlikleri ve çeviri iş akışı gibi konular hakkında genel hatlar çizmektedir. Bu nedenle, ISO 17100 standart belgesi bilgilendirme amaçlı da olsa biçim kılavuzu içerikleri konusunda herhangi bir bölüm barındırmamaktadır. Sektörün genel yapısı dikkate alınarak hazırlanan bu standart belgesinde kavram olarak biçim kılavuzuna değinilmesi ancak ayrıntısına girilmemesini, biçim kılavuzu içerikleri konusunda kesin bir uzlaşımın bulunmadığı şeklinde yorumlamak yanlış olmayacaktır. Bu durum, farklı firmaların biçim kılavuzlarının temaları ortak olan bölümler içerse de birbirinden oldukça farklı kılavuzlara sahip olduğu gözlemlenerek de desteklenebilmektedir.

3.2. Biçim kılavuzlarının bölümleri

Yerelleştirme sektörüne yönelik hizmet veren firmaların biçim kılavuzu içeriklerine ilişkin görüşleri ve açık erişimli yerelleştirme biçim kılavuzları incelendiğinde, bu kılavuzlarda bulunan ve bulunması önerilen bilgiler bu bölümde sunulan başlıklar altında betimlenmeye çalışılacaktır. Alt başlıklar, yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarındaki içeriklerin ortak özellikleri bağlamında bir araya getirilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Bu bölümde, yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarına ilişkin içerik odaklı bir şablon yapısı ortaya konmaya çalışılacaktır.

3.2.1. Yerelleştirme süreci ve kaynaklar

Her firmanın uyguladığı yerelleştirme süreci ve yaklaşımı birbirinden farklı olabilmektedir. Ekip yapısı, ekip içi iletişim şekli, kullanılan bilgisayar destekli çeviri araçları, yerelleştirme platformları, sözlükçeler ve kalite yönetim ilkeleri firmalar arasında farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Facebook sosyal medya platformu, 2022 yılı Nisan ayına kadar arayüz yerelleştirme süreçlerini kitle kaynaklı bir yapıyla yürütürken, sonrasında bu süreci sonlandırarak dil hizmeti sağlayıcı firmalarla yerelleştirme çalışmalarını yürütme kararı almıştır⁵. Firma, kitle kaynaklı yerelleştirme çalışmalarını yürüttüğü süre boyunca kullanılan ve güncellenen dile özgü biçim kılavuzları ile sözlükçeler hazırlayarak gönüllü çevirmenlerin kullanımına kendi yerelleştirme platformu üzerinden sunmuştur.

Sözlükçeler; terimler, sözdizimsel kategorileri ve tanımlarını içeren listelerdir. Firma çalışanlarının iç iletişimde sağlıklı şekilde kullandıkları bir jargon olsa da erek kitle bu özel dili bilmek zorunda değildir. Çevirmenler, firmaya özgü ya da sektörel bir jargonla uğraşacağı için firma tarafından sunulan onaylanmış bir sözlükçe çevirmenlerin olası kafa karışıklığını ortadan kaldırmaya yardımcı olabilmektedir. Ayrıca, sözlükçeler firmanın tüm proje ve platformlarda tutarlı ve uyumlu görünmesini sağlamaya yardımcı olmaktadır. Kısaltmalar ve özel dil kullanımının erek kitleyle iletişim sürecinde hangi durumlarda uygun olduğu konusunda çevirmene rehberlik edecek yönergeler de biçim kılavuzunda mutlaka bulunmalıdır. Yerelleştirme projesi kapsamında terimsel tutarlığı sağlamak için de sık kullanılan terimler ve çevirileri kılavuzda ayrıca listelenebilmektedir.

Kılavuzların bu bölümünde varsa firmanın resmi sözlükçesine erişim bilgileri bulunur. Firma sözlükçeleri:

⁵ https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=4903489433031149&id=213122485401224

- Microsoft örneğinde olduğu gibi açık erişimli,
- Yerelleştirme yönetim sistemi üzerinden yalnızca çeviri ekibine açık ya da
- Parola korumalı olarak indirilebilir şekilde

olabilmektedir.

Bazı biçim kılavuzlarının bu bölümünde ek olarak olası terminoloji sorunlarına da değinilir. Çevirmen ilk aşamada firmanın kullandığı terminolojiye sadık kalmalıdır. Eğer firmanın bir terminoloji tabanı yoksa sunulacak bağlantılar üzerinden ilgili terminolojiye kendisi ulaşmalıdır. Bu kısımda terimlerle ilgili sıklıkla tekrarlanan bazı yönergeler şu konularla ilgilidir:

- Sözlükçede olmayan yeni terimlerin nasıl çevrileceği,
- Tek bir terim için iki farklı çeviri varsa hangisinin seçileceği,
- Terimin çevirisi yanlış ya da yetersizse ne yapılacağı,
- Terminolojide tutarsızlıklar varsa ne yapılması gerektiği,
- Bazı özel terimlerin metin içinde nasıl kullanılacağı,
- Çevrilmeyecek terimler ve nasıl korunmaları gerektiği.

Yerelleştirme ekibine yeni katılacak bir çevirmenin firmanın süreçlerini, kullandığı kaynakları, iç iletişim şeklini ve kalite kontrol ilkelerini hızlı şekilde öğrenmesi gerekmektedir. Genelde ya biçim kılavuzlarının bir kısmı bu konulara ayrılmakta ya da biçim kılavuzlarına ek olarak hazırlanan belgelerde bu konulara değinilmektedir.

Firmalar, yerelleştirme süreçlerini ya çevirmenlerin kendi bilgisayarlarında çalıştırabilecekleri bilgisayar destekli çeviri araçları ya da bulut tabanlı yerelleştirme yönetim sistemleri üzerinden yönetmektedir. Yazılım firmasının ya da dil hizmeti sağlayıcının kullandığı araç, bu araca nasıl erişim sağlanacağı ve kullanımına ilişkin bilgiler bu kısımda belirtilmektedir.

Kullanılan yerelleştirme yönetim platformuna ve firma ilkelerine bağlı olarak, çevirmenin yapabileceği çeşitli hatalara ilişkin detaylı açıklamalar ve kalite yönetim ilkeleri de yine bu kısımda verilmektedir. Çeviri hatalarının farklı kategoriler altında sınıflandırılması, hatanın önemine göre yapılan puanlama hakkında bilgiler ile çevirinin kabul edilebilmesi için gerekli puan miktarı gibi kalite yönetim süreci bileşenleri de bu bölümde ele alınan konular olmaktadır.

Firma dışı sözlük kaynakları, terim veri tabanları ya da diğer firmaların biçim kılavuzları gibi kaynaklara referanslar da bu bölümde verilebilir. Bunun yanında sıklıkla kullanılan ve firmanın özel olarak tercih ettiği bazı terimlerin çevirilerine ilişkin bir liste de ek olarak verilebilir.

3.2.2. Marka kimliği ve söylemi

Markanın söylemi, firmanın erek kitleye yönelik nasıl bir iletişim yaklaşımı benimsediğini gösterir. Markaya özgü ve ayırt edici bir söylem, markayı pazarda bir adım öne çıkarma potansiyeli taşır. Marka

söyleminin resmiyet düzeyi, erek kitleyle ilişkisini belirler. Burada, yerelleştirilecek içeriğin tonunun resmi, gayri resmi ya da ikisi arasında bir yerde olmasına ilişkin istekler belirtilebilir. Firmaların pazarlama stratejilerini ifade ettikleri dostça, pozitif, açık ve kullanıcı odaklı gibi betimlemeler de bu kısımda bulunur. Firma reklam sloganları, logolar ve yazı tipleri gibi marka kimliğini açık şekilde ortaya koyan tüm içerikler ve yönergeler çevirmenlere bilgilendirici şekilde sunulabilir. Çevirmen erek kitleye nasıl hitap etmesi gerektiği konusunda bu kısımda daha derinlemesine bilgi edinir. Ayrıca, erek metnin kaynak metne ne kadar yakın olması gerektiği ve tümce uzunlukları konusunda tercihler de bu kısımda belirtilebilmektedir. Farklı firmaların kılavuzlarının incelenmesi sonucunda, her firmanın kurumsal olarak kendini ifade ediş şekli ya da iletişim yaklaşımının farklı olduğu görülse de birkaç temel noktanın ortak olarak çevirmene önerildiği gözlemlenebilmektedir. Bunlar:

- kısa ve anlaşılır tümceler kullanılması,
- tekrarlı bilgiler içermeyen basit ifadeler kullanılması ve
- sözcüğü sözcüğüne çeviriden kaçınılması

şeklinde sıralanabilir.

Mizah, sözcük oyunları ve ironi içeren ifadelerin nasıl çevrilmesi gerektiği de firmanın tercihleri bağlamında bu bölümde belirtilir. Firma söyleminin resmi ya da gayri resmi olmasına bağlı olarak bu seçimler değişiklik göstermektedir.

Kılavuzlarda bu bölüme ilişkin içeriklerin genelde dilden bağımsız ifadeler barındırdığı görülse de bazılarında firma söyleminin nasıl olduğunu gösteren örnekler de bulunmaktadır. Resim 1’de verilen örnek, Microsoft biçim kılavuzundan alınmış olup, verilen örnekte İngilizce kaynak metin, Türkçe erek metin ve çeviride uygulanan firma tercihinin belirtildiği görülmektedir. Burada, kullanıcının arayüzde gerçekleştirdiği bir eyleme karşılık verilmesi gereken mesajın “kısa ve samimi” olması istenmiştir.

US English	Turkish target	Explanation
The password isn't correct, so try again. Passwords are case-sensitive.	Parola doğru değil, lütfen yeniden deneyin. Parolalarda büyük ve küçük harflerin aynı olmadığını unutmayın.	The user has entered an incorrect password so provide the user with a short and friendly message with the action to try again.

Resim 1. Microsoft biçim kılavuzundan alınmış bir örnek

3.2.3. Ürünler ve erek kitle bilgisi

Çevirmene erek kitle hakkında verilecek her tür bilgi, çevirmenin daha erek odaklı çalışmasına katkı sağlayacaktır. Örneğin, çevirmen, kaynak metinde bulunan ve Amerikan toplumunun günlük dilinden alınmış bir ifadeyi erek kitleye nasıl uygun hale getirebileceğini erek kitlesini tanımadan bilemez. Ayrıca, firmanın ne tür ürünler ya da hizmetler sunduğu ve erek kitlelerin kapsamı da bu kısımda çevirmene açıklanmalıdır. Böylece çevirmen, hedef pazar hakkındaki bilgilerini markaya ilişkin bilgileriyle birleştirip kaliteli çeviriler ortaya çıkarabilir.

Ürün tanıtım bilgileri, yerelleştirilecek ürünün genelde dilsel açıdan değil teknik olarak tanıtımını içerir. Ürünün hangi amaçla kullanıldığı bilgisi de çevirmene verilir. Bazı biçim kılavuzlarında ise ürünlerin erek kitleleri ve bu kitlelere göre kullanılacak dil kesiti gibi bilgiler de bulunmaktadır (bkz. Resim 2).

PRODUCT	FORMALITY LEVEL	AUDIENCE
Ding Talk	Medium	Consumers
YunOS	Medium	Consumers
LAZADA	Medium	Consumers
AliExpress Seller Center	Medium	Partners
AliExpress Top Seller	Medium	Consumers
AliPay	Medium	Consumers
Youku	Low	Consumers
Alibaba Group IPP	High	Legal owners
Alibaba.com	Medium	Partners
eWTP	Medium	Partners

Resim 2. Alibaba e-ticaret firmasının yerelleştirme biçim kılavuzunda bulunan ürün, erek kitle ve dilsel resmiyet düzeyi tablosu (AliLanguage Team, 2018)

Resim 2’de farklı ürünlerin farklı hedef kitlelere hitap ettiği belirtilmektedir. Erek metindeki dilsel tercihler bu çerçevede şekillenecektir. Örneğin, ürünün hedef kitlesi hukuki paydaşlar ise, çeviride terminoloji yoğunluklu yüksek bir dil kesiti kullanılabilir. Ancak hedef kitle genel tüketicilerden oluşuyorsa çeviride kullanılan dil kesiti de farklılaşacak, terim yoğunluğu da azalacaktır.

3.2.4. Yerelleştirilecek içerik türleri

Yazılım yerelleştirmesi yalnızca kullanıcı arayüzünde gösterilen dizgilerin çevirisinden ibaret olmamaktadır. Pazarlama, yardım ve hukuk metinleri gibi yazılımla doğrudan ilişkili ikincil metin türleri de yerelleştirme kapsamında ele alınır (Esselink, 2000). Biçim kılavuzlarının bu kısmında çevirmenlerin yerelleştirme sürecinde karşılaşabilecekleri farklı içerik türleri ve bu türlerin çevirisinde almaları gereken birtakım kararlar belirtilir. Bu kısımda yerelleştirilecek yazılımla ilişkili içerik türlerinin özellikleri, çeviride dikkat edilmesi gereken durumlar ve karşılaşılabilecek sorunlardan bahsedilir. Yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarında sıklıkla karşılaşılan içerik türleri ve bu içerik türleriyle ilgili bazı özellikler aşağıda verilmiştir:

- **Kullanıcı arayüzü bileşenleri:** Biçim kılavuzları, arayüz bileşenleri çevirilerinde sıklıkla bağlam bilgisinin önemine vurgu yapmaktadır. Eğer çevirmenin yazılıma erişim imkânı varsa, çevirisini yapmakta olduğu kısımları kontrol ederek ilerlemesi kalite süreçlerini de hızlandırmaktadır. Eğer yazılıma erişim mümkün değilse çevrilecek dizginin arayüzde nerede kullanıldığına ilişkin bir betimlemenin yapılması çevirinin başarısını arttıracaktır. Ancak, bu olanaklardan herhangi birine sahip olmayan bir çevirmenin de toplam kaliteye olumsuz etkisi olmayacak şekilde bir çeviri yapması beklenir. Bu amaçla, butonlar ya da hata mesajları gibi arayüz bileşenlerinin çevirisinin nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bilgiler bu kısımda çevirmene aktarılır.
- **Mobil uygulamalar:** Eğer yazılımın mobil bir sürümü varsa bu sürümde dikkat edilmesi gereken yer kısıtları ve kısaltma kullanımları gibi konular örneklerle ele alınmalıdır.

- **Pazarlama metinleri:** Bireyler ya da başka firmalar gibi, metnin potansiyel erek kitlesi tanımlanır ve çevirmenlerin uygulaması gereken kısa tümceler, sözcük seçimi, tutarlı ifadeler, anlam belirsizliklerinin giderilmesi gibi biçimsel ilkeler belirtilir.
- **Yardım metinleri:** Yazılımların kullanımına ilişkin yardım metinlerinde bahsi geçen kullanıcı arayüzü bileşen adları ile kullanıcı arayüzünde yapılan çevirilerin tutarlı olması beklenmektedir.
- **Hukuki metinler:** Hukuki açıdan hassas metinlerin çevirisinde dikkat edilmesi gereken ifadeler bu kısımda belirtilir.
- **Çoklu ortam bileşenleri:** Metinden sese aktarım, altyazı çevirisi ve dublaj ile ilgili yönergeler bu kısımda belirtilir.

3.2.5. Dilsel ve biçimsel yönergeler

Her dilin özgün kuralları vardır ve farklı toplumların kültürel uzlaşıları farklı olabilmektedir. Örneğin, kaynak dilde verilmek istenen mesaja uygun olarak kullanılan bir sözcük, erek dilde yanlış anlamalara sebep olabilir. Dile özgü biçim yönergeleri hazırlanırken, erek dilde uzman olan ve yerel kültüre son derece hâkim kişiler istihdam edilmelidir.

Firmaların dilbilgisel tercihleri biçim kılavuzlarında mutlaka yer almalıdır. Örneğin, iletişimsel bir tercih olarak ünlem işareti kullanımından kaçınan bir firma, bu durumu biçim kılavuzunda kesinlikle açık şekilde belirtmelidir. Yerelleştirilecek belgelerde kullanılacak biçimlendirme, büyük harf kullanımı ve terim kullanımı tercihleri de açık şekilde kılavuz içeriğine eklenmelidir.

Kılavuzda bu kısım oldukça kapsamlı olmalı ve çeviri kalitesini olumsuz etkileyebilecek biçimsel durumlar net bir şekilde betimlenmelidir. Genelde, kaynak ve erek dil arasında karşılaştırmalı şekilde hazırlanan bu kısım örneklerle pekiştirilir. Bu bölüm kapsamında ele alınması gereken bazı başlıklar şunlardır:

- **Büyük harf kullanımı:** Büyük harflerin ürün adları, mesajlar ve arayüz bileşenleri için hangi durumlarda kullanılabileceği açıklanır.
- **Dilbilgisi kuralları:** Sözcük dizilimleri, adıl, sıfat, eylem gibi dilbilgisi öğeleri ile bu öğelerin olası çekimlerine ilişkin kurallar örneklerle açıklanır.
- **Noktalama işaretleri:** Nokta, virgül, üç nokta, boşluklar, kesme işaretleri gibi noktalama işaretlerinin kullanımında dikkat edilmesi gereken biçimsel durumlar ele alınır.
- **Kısaltma kullanımları:** Özellikle ölçü birimlerinde kullanılan kısaltmalar üzerinde durulur. Hangi durumlarda kısaltma ya da açık hallerinin kullanılacağı açıklanır.
- **Diğer biçimsel yönergeler:** Köprü, dış bağlantılar ve listelerin gösteriminde kullanılacak biçimsel bilgiler burada belirtilir.

Ek olarak dilden bağımsız şekilde firmanın söylemine özgü bazı genel dilsel yönergelerden de bu kısımda bahsedilebilir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Çevrilmeyecek kullanıcı arayüz bileşenleri,
- İfadenin bağlama göre kullanım şekli,
- Ürün adlarının ve aldıkları eklerin yazımı.

Bu bölümde verilen bilgilerin çoğu, ana diline çeviri yapan bir çevirmen tarafından biliniyor olsa da kapsamlı ve öz bir kaynağın çevirmenin elinin altında bulunması çeviri sürecinin kısılmasına katkı sağlar. Ayrıca, bu kısımda belirtilecek standartlar ile çeviriler arası tutarsızlıkların büyük çoğunluğu ortadan kaldırılabilmektedir.

3.2.6. Uluslararasılaştırma yönergeleri

Uluslararasılaştırma kavramı, bir ürünün birden çok dil ve kültür için yerelleştirilmeye uygun şekilde tasarlanması ve geliştirilmesi anlamına gelmektedir (Esselink, 2000). Bazı biçim kılavuzları bu konuyu ayrı bir bölüm olarak ele alırken, bazıları diğer dilsel bileşenlerle bütünleştirmektedir. Biçim kılavuzlarında uluslararasılaştırmayla ilgili olarak ele alınan bazı başlıklar şu şekildedir:

- **Ad ve sayılar:** Firmaya öğü markalar ve terimlerin çevirilerde nasıl kullanılacakları sözlükçe ya da kılavuzda belirtilse de diğer ad ve sayıların kullanımı yerel dile göre değişiklik gösterebilmektedir. Örneğin, yer adları için düşünöldüğünde, çeviri metinde Luxembourg ya da Lüksemburg yazılışlarından hangisinin tercih edilmesi gerektiğine ilişkin ilkeler kılavuzda belirtilmelidir. Bunun yanında tarih ve saat biçimleri, ölçü birimleri, sayı biçimlendirmesi, sayılarda kullanılan ayırıcılar ve para birimi standartlarının yerel dilde nasıl kullanılacağının da mutlaka belirtilmesi gerekir.
- **E-postalar ve telefon numaraları:** E-posta, adres ve telefon numaralarının tümce içinde kullanılacakları zaman nasıl yazılmaları gerektiği betimlenir.
- **Özel sembol ve değişkenler:** Özel semboller, etiketler ve değişkenlerin (ya da yer tutucuların) nasıl kullanılması gerektiği yazılım yerelleştirmesi açasından oldukça önemlidir. Bu kısımda çevirmene projede karşılaşabileceği yer tutucular ve bunların bir dizgi çevirisinde nasıl kullanılacağı hakkında bilgi verilir. Yer tutucu içeren ifadelerin çoğul kullanımların çevirisinde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği de bu kısımda belirtilir.
- **Kurmaca ifadeler:** Bazı firmalar belge ya da arayüzlerde gerçek dünyada karşılığı olmayan ancak örnek amaçlı kurmaca ifadeler kullanmaktadır. Örneğin, “*www.example.com*” şekindeki bir kaynak dil ifadesinin Türkçeye “*www.örnek.com*” şekinde aktarılması bir firma tercihi olarak bu kısımda belirtilir.

4. Türkçe için hazırlanmış biçim kılavuzları

Önceki bölümde genel bir biçim kılavuzu içerik şablonu ortaya konduktan sonra, bu bölümde, dil bağımlı olarak hazırlanmış iki biçim kılavuzunun içerikleri detaylı olarak ele alınacaktır. Çalışma kapsamında, sosyal medya platformu Facebook ile birçok farklı alanda yazılım geliştiren bir firma olan Microsoft tarafından Türkçe için hazırlanmış biçim kılavuzları incelenecektir.

4.1. Microsoft biçim kılavuzu

Türkçe için hazırlanan bu biçim kılavuzunun dili İngilizcedir. Giriş bölümünde kılavuzun amaçları belirtilmiştir. Kılavuzda, çevirmenlerin terim karşılığı bulma süreçlerinde Microsoft Dil Portalı'ndan yararlanabileceği belirtilmiştir. Giriş bölümünde listelenen çevirmenlerin yararlanabileceği diğer dış kaynaklar firma tarafından aşağıdaki gibi iki kategoriye ayrılmıştır:

- Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanmış Yazım Kılavuzu ve Türkçe Sözlük gibi kurallara dayalı (normatif) kaynaklar ile
- Türkiye Bilişim Derneği tarafından hazırlanmış Bilişim Sözlüğü gibi bilgilendirici kaynaklar.

Kılavuzda, firmanın iletişim yaklaşımının temel ilkeleri genellikle dilden bağımsız şekilde şöyle betimlenmiştir:

- **Önyargılı ya da taraflı dil kullanımı:** Bu bölüm, cinsiyet ya da etnik köken temelli taraflı bir dil kullanımından kaçınılması yönünde ayrıntılı açıklamalar barındırmaktadır. Açıklamalar dilden bağımsız olarak yapılmıştır.
- **Esneklik:** Sözcüğü sözcüğüne çeviri yerine olabildiğince erek odaklı bir yaklaşım izlenmesi gerektiği açıklanarak dile özgü örnekler verilmiştir.
- **Sözcük seçimi:** Terminoloji kullanımına yönelik bir kaynak olarak firmanın dil portalının kullanımı önerilmiştir. Erek dilde daha anlaşılır sözcükler seçilmesi gerektiği vurgulanarak dile özgü örnekleme yapılmıştır. Rica ya da özür belirten ifadelerin kullanımı anlatılarak dile özgü örnekler verilmiştir.
- **Kullanılmaması gereken sözcükler:** Fazla resmi ya da günümüzde kullanılmayan sözcüklerin tercih edilmemesi gerektiği vurgulanarak bu sözcükler dil özelinde örneklenmiştir. Örneğin, İngilizce “surely” sözcüğü için, Türkçe “muhakkak” karşılığı yerine, “kesinlikle” sözcüğünün kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.
- **Sözcüğü sözcüğüne çeviri:** Olabildiğince anlama dayalı ve okunurluğu yüksek çeviriler ortaya çıkarmanın gerekliliği vurgulanmış, dile yabancı ortografik kullanımlardan kaçınılması gerektiği ifade edilmiştir. Dile özgü doğru ve yanlış kullanımlar üzerinden örnekleme yapılmıştır. Örneğin, Türkçe dilbilgisi yapısında ara söz kullanımı olmadığından, İngilizce “Arrange your files—quickly” kaynak ifadesi, “Dosyalarınızı düzene sokun—hızla” şeklinde Türkçeye aktarılmamalı; hem anlamsal hem de biçimsel olarak erek odaklı bir yaklaşım benimsenerek, “Dosyalarınızı hızla düzene sokun” şeklinde Türkçeye aktarılmalıdır.
- **Farklı iletişimsel ortamlarda kullanılması gereken strateji örnekleri:** Kullanıcıyla arayüz üzerinden etkileşimde, açıklama metinleri, reklam metinleri ve yardım metinlerinde firma iletişim yaklaşımının nasıl olması gerektiğine ilişkin örnekler verilmiştir.

Kılavuzda dile özgü standartlar, dilbilgisel, sözdizimsel ve yazıma ilişkin kurallar olarak ayrı bir bölümde yer almaktadır:

- **Kısaltmalar:** Kısaltmaların nerede ve nasıl kullanılması gerektiği açıklanarak dile özgü örnekler verilmiştir. Gerekli durumlarda TDK kısaltmalar dizinine başvurulması gerektiği belirtilmiştir. Çevrilebilecek ya da çevrilmemesi gereken kısaltmalar da açıklanarak dile özgü örneklerle betimlenmiştir.
- **Sıfatlar:** Sıralı şekilde verilen sıfatlar ile iyelik sıfatlarının çevirisine dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmış, dile özgü örneklemeler yapılmıştır.
- **Tanımlıklar:** Türkçede bulunmayan dilsel bir yapı olan tanımlıkların çevirisinde dikkat edilmesi gereken noktalar üzerinde durularak dile özgü örnekler verilmiştir.
- **Büyük harf kullanımı:** Türkçe ve İngilizce arasında büyük harf kullanımı açısından ortaya çıkan farklı durumlar açıklanmıştır.
- **Bileşik sözcükler:** Uzun bileşik sözcüklerin kullanımından kaçınılması gerektiği vurgulanarak dile özgü örneklemeler yapılmıştır. Gereken durumlarda yazım kontrolü için TDK yazım kılavuzuna başvurulması gerektiği belirtilmiştir.
- **Bağlaçlar:** Aşırı bağlaç ve uzun tümce kullanımından kaçınılması gerekliliği vurgulanmış, dile özgü örnekleme yapılmıştır.
- **İyelik ekleri:** Ürün isimlerine gelen iyelik eklerinin nasıl kullanılması gerektiği açıklanarak dile özgü örnekler verilmiştir.
- **Gündelik dil kullanımına ilişkin ifadeler, deyimler ve benzetmeler:** Kültüre özgü kullanımlar olan bu yapıların çevirisinde dikkat edilmesi gereken durumlar açıklanarak dile özgü örneklemeler yapılmıştır.
- **Adlar:** Adlara gelen eklerin kullanımı, çoğul yapıların kullanımında dikkat edilmesi gereken durumlar ile sıfatlarla nitelenmiş adların çevirilerinde dikkat edilmesi gereken hususlar dile özgü örneklerle açıklanmıştır.
- **Sayılar:** Sayıların yazılışı için TDK yazım kurallarının referans alınması gerektiği belirtilmiştir.
- **Edatlar:** Edatların kullanıldığı ifadelerde okunuş ve anlaşılabilirliği arttırmak için dikkat edilmesi gerekenler dile özgü olarak örneklenerek açıklanmıştır.
- **Adıllar:** Türkçe ifadelerde adıl kullanımı konusunda dikkat edilmesi gereken durumlar açıklanmıştır.
- **Noktalama işaretleri:** Madde işaretleri, nokta, virgöl, iki nokta, ünlem işareti, tire, üç nokta, tırnak işareti ve parantezlerin kullanımları dilsel farklılıklara değinilerek, dile özgü örneklerle gösterilmiştir.
- **Semboller:** @, # ve & gibi sembollerin kaynak ve erek dilde farklı sıklıklarda kullanıldıkları belirtilerek çevirilerinin nasıl yapılması gerektiği dile özgü örneklerle gösterilmiştir.

- **Fiiller:** Resmi ve gayri resmi metinlerde kullanılması gereken fiil çekimleri ile etken-edilgen yapı kullanımı açıklanarak dile özgü örnekler verilmiştir.

Kılavuzda yerleştirme sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar için ayrı bir bölüm açılmış, yerleştirmenin dilsel ve kültürel standartlara bağlı olması gerektiğinin altı çizilerek, yerleştirilen ürünün erek odaklı yapıda olmasına vurgu yapılmıştır. Bu bölüm dilden bağımsız şekilde tasarlanmıştır. Kılavuzda bahsedilen yerleştirme odaklı konular şunlardır:

- **Erişilebilirlik seçenekleri:** Bu seçeneklerin dile özgü olabileceği belirtilerek firmanın sunduğu bilgilerin incelenmesi istenmiştir.
- **Uygulama, ürün ve özellikler:** Ürün adlarının ticari tescilinden bahsedilerek çeviride genellikle aynı kalmaları gerektiği belirtilmiştir.
- **Arayüz çevirilerinde dikkat edilecek hususlar:** Hata mesajları, yer tutucu kullanımları, klavye kısayolları, tuş isimlerinin çevirileri, kısayol yerleştirmeleri gibi arayüz bileşenlerinin yerleştirilmesinde dikkat edilecek durumlar dile özgü olarak ayrıntılı örneklemelerle gösterilmiştir.
- **Çoklu ortam dosyalarının yerleştirilmesi:** Video ve ses dosyalarında yerleştirme odaklı olarak dikkate alınması gereken hususlar bu kısımda belirtilmiştir. Sözcük telaffuzları, kısaltmaların ve web adreslerinin okunuşları, tonlamada dikkat edilmesi gereken durumlar gibi konular dile özgü örneklemeler yapılarak anlatılmıştır.

Microsoft Türkçe biçim kılavuzunda yayınlanma tarihi, sürüm numarası ve değişen ya da eklenen kısımlar gibi bilgiler verilmemiştir.

4.2. Facebook biçim kılavuzu

Sosyal medya platformu Facebook, 18 Nisan 2022 tarihine kadar kitle kaynaklı yerleştirme çalışmaları yürütmüştür. Yerleştirmesi yapılan her bir dil için dile özgü biçim kılavuzları yanında sözlükçeler de kitle kaynağının erişimine sunulmuştur. Türkçe için hazırlanan Facebook biçim kılavuzunun dili İngilizcedir. Bu bölümde, belirtilen tarihe kadar kullanılmaya devam eden “Topluluk için Türkçe Biçim Kılavuzu” başlıklı çeviri yönergeleri ele alınmıştır.

Kılavuzda öncelikle firmanın genel iletişim yaklaşımına ilişkin ilkeler üzerinde durulmuş ve konu üzerine ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. 30 sayfalık kılavuzun ilk dört sayfasında dil bağımlı özelliklerden söz edilmemiş, bu bölümde genel olarak uyulması beklenen iletişimsel ilkeler belirtilmiştir. İlk bölümü takiben Türkçeye özgü aşağıda sıralanan dilsel ilkelere yer verilmiştir:

- **Kısaltmalar:** Zaman ve ölçü birimlerinin kısaltmaları ile bazı sık kullanılan kısaltmalara yer verilmiştir.
- **Kısa adlar:** Kısa adların genelde ülkeden ülkeye değiştiği ve gereken durumlarda açıklama kullanılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu kısımda çeviri örnekleri, ‘hatalı’ ve ‘doğru’ şeklinde verilmiştir.

- **Büyük harf kullanımı:** Büyük harf kullanımına ilişkin olarak İngilizce ve Türkçenin yapısından kaynaklanan farklar açıklanmıştır. Başlıklarda, tümcelerde ve özel adların yazımında büyük harflerin kullanımı için Türkçede dikkat edilmesi gereken durumlar ayrıntılı şekilde verilmiştir. Anlatımlarda Türkçe örneklemeler yapılmış; menü, buton, başlık, liste gibi farklı arayüz bileşenleri için ise İngilizce örnekler verilmiştir.
- **Terim düzeyinde tutarlık:** Terim tutarlığı için firmanın sunduğu sözlükçenin mutlaka gözden geçirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Listeler şeklinde hazırlanmış bir sözlükçe Facebook çeviri ekibine kılavuzdan ayrı olarak sunulmuştur.
- **Sayıların yazımı:** Metin içinde sayıların yazımı, büyük sayıların kullanımı, para birimlerinin yazımı, ondalıklı, kesirli ve sıra sayılarının yazımı dilden bağımsız olarak açıklanmış ve örneklenmiştir. Türkçe için ise az sayıda örnek eklenmiştir.
- **Noktalama işaretleri:** Virgül, tırnak işareti, tire, kısa çizgi ve kesme işareti kullanımları Türkçe ile İngilizce arasındaki farklar gözetilerek açıklanmıştır. Türkçe için birkaç örnek verilmiştir.
- **Boşluk karakterlerinin kullanımı:** Boşluk karakterlerinin uygun şekilde nasıl kullanılacağı anlatılmış; üç nokta ve eğik çizgi gibi noktalama işaretlerinin etrafında bırakılabilecek boşluklara özel olarak değinilmiştir. Türkçe için doğru ve yanlış kullanımları gösteren örnekler sunulmuştur.
- **Başlık ve alt başlıklar:** Arayüzde sunulan mesajlar, pazarlama metinleri, başlıklar ve alt başlıkların yazımında dikkat edilmesi gereken durumlar genel olarak açıklanmıştır. Türkçe için hatalı ve doğru kullanım örnekleriyle konu pekiştirilmeye çalışılmıştır.
- **Diğer dilsel kurallar**
 - **Fonetik kurallar:** Bu bölümde, Türkçe eklerin yazımına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.
 - **İki nokta:** Dilden bağımsız örneklerle iki noktanın kullanılabileceği yerler belirtilmiştir.
 - **Tire:** Dilden bağımsız arayüz örnekleriyle tire kullanımı örneklenmiştir. Ayrıca, tire kullanımında Türkçeye özgü kısıt oluşturabilecek durumlar açıklanmıştır.
 - **Üç nokta:** Dilden bağımsız arayüz örnekleriyle üç nokta kullanımı örneklenmiştir.
 - **Kısa ve uzun çizgi:** Kullanım alanlarının oldukça kısıtlı olduğu belirtilmiştir.
 - **Ünlem işareti:** Dilden bağımsız olarak ünlem işareti kullanımı anlatılmış ve arayüz örneğiyle desteklenmiştir.
 - **Parantez işaretleri:** Bu işaretlerin, dilden bağımsız şekilde nerelerde ve nasıl kullanılabileceği anlatılmıştır.

- **Nokta işareti:** Dilden bağımsız olarak noktanın nerelerde kullanılması ve kullanılmaması gerektiği açıklanmıştır. Nokta kullanımı arayüzler üzerinden örneklenmiştir.
- **Tırnak işaretleri:** Tırnak işaretinin hangi durumlarda kullanılıp kullanılmayacağı dilden bağımsız olarak açıklanmıştır.
- **Noktalı virgül:** Dilden bağımsız şekilde işaretin nerelerde kullanılması ve kullanılmaması gerektiği açıklanmıştır.
- **Eğik çizgi (slash):** Dilden bağımsız olarak eğik çizginin kullanımına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.
- **Zaman ifadelerinin yazımı:** *am-pm* ve zaman dilimlerinin yazımında dikkat edilmesi gereken noktalar dilden bağımsız olarak açıklanmıştır.

Facebook biçim kılavuzunda yerleştirme ilkelerine özel olarak yer verilmiştir. İlgili bölümde özet olarak aşağıdaki başlıklar yer almaktadır:

- **Genel bilgiler:** Bu bölümde, ürün ve özellik adlarının nasıl çevrilmesi gerektiği dilden bağımsız örneklerle açıklanmıştır.
- **Kullanıcı arayüzü bileşenleri:**
 - **Butonlar:** Buton çevirilerinde tercih edilmesi gereken ifade biçimi açıklanarak Türkçe için örneklenmiştir.
 - **Mobil:** Mobil uygulama arayüzlerindeki alan kısıtından bahsedilerek dilden bağımsız şekilde dikkat edilmesi gerekenler açıklanmış; uzunluk kısıtının önemi vurgulanmıştır.
 - **Belirtkeler (yer tutucular):** Dilden bağımsız olarak yer tutucu kavramı açıklanmış ve kullanım şekli örneklenmiştir.
- **Kaynaklar:** TDK sözlük ve yazım kılavuzuna erişim için gerekli bağlantılar bu bölümde verilmiştir. Çevirmenlerin, *Microsoft Dil Portalı* gibi diğer kaynaklardan da faydalanılabileceği belirtilmiştir.
- **Değişiklik tarihçesi:** Bu kısımda kılavuzun son halinde yapılan eklemeler, çıkarmalar ve düzenlemeler özetlenmiştir. Sürüm numarası belirtilmemiş olsa da kılavuzun yayın tarihi verilmiştir.

Belge başlığında da ifade edildiği gibi, Türkçeye özgü hazırlandığı söylenen bu biçim kılavuzu, ayrıntılı olarak incelendiğinde, Türkçe için yapılan açıklamaların ve verilen örneklerin oldukça az olduğu gözlemlenmiştir. Kılavuz içeriği daha çok genel amaçlı bir biçim kılavuzunu andırmaktadır. Türkçe için az sayıda örnek verilmiş olup, adıl kullanımı ve eylem çekimlerinin nasıl gerçekleştirilmesi gerektiği gibi birçok dilsel konuya da hiç değinilmemiştir. Kitle kaynaklı bir yerleştirme yaklaşımı izlendiği ve kitlelerin kolektif emeğine dayalı bir çevirinin, başarımı sağlayacağı düşünüldüğünden biçim kılavuzunun içeriğine firma tarafından özen gösterilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır.

5. Sonuç ve değerlendirme

Bir yerelleştirme projesinde çalışan çevirmenlerin sayısındaki artışın, nihai ürüne ulaşma süresini kısaltması beklenir. Ancak, proje kapsamında dilsel tutarlığın sağlanması için harcanan çaba bu denklemin doğruluğu açısından en belirleyici değişken olmaktadır. Küreselleşen dünyada, her yazılım firması ürününü eş zamanlı olarak büyük pazarların tamamına sunmayı hedeflemektedir. Çevik ve sürekli yerelleştirme gibi paradigmanın sektöre hâkim olmaya başladığı günümüzde, çeviride kalite yönetimi kavramı da gittikçe önem kazanmaktadır.

Yerel pazarlar için hazırlanan ürünlerin erek kitlenin isteklerine uyumluluğu ile ürünler arası dilsel ve kültürel tutarlık düzeyi ürünün pazar payını ve satış miktarını doğrudan etkilemektedir. Yerelleştirilen ürünü kullanan erek kitle, öncelikle tekil ürün düzeyinde sonrasında da firmanın diğer ürünlerinde tutarlık beklentisi içindedir. Bu tutarlık beklentisi, firmanın iletişim yaklaşımından başlayıp ürünlerdeki en küçük arayüz bileşeninin çevirisine kadar geniş bir kapsama yayılmaktadır. Yerelleştirme sürecinde proje yönetimi etkinliğinin en önemli ayağını oluşturan çeviri kalite yönetimini en kolay şekilde sağlamak için biçim kılavuzları önemli rol oynar. Yerelleştirme ekipleri arasında hızlı bilgi aktarımı, iş birliğinin arttırılması, iletişimin kolaylaşması ve tutarlık standartlarının ortaya konması için biçim kılavuzlarından yararlanılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında çeşitli firmaların yerelleştirme odaklı biçim kılavuzları incelenmiş, genel bileşenleri ortaya konmaya çalışılmıştır. İncelenen kılavuzların içerikleri bağlamında, altı temel başlığın biçim kılavuzlarının içeriklerini bölümlenmede yeterli olduğu görülmüştür. Bu başlıklar:

- Yerelleştirme süreci ve kaynaklar
- Marka kimliği ve söylemi
- Ürünler ve erek kitle bilgisi
- Yerelleştirilecek içerik türleri
- Dilsel ve biçimsel yönergeler
- Uluslararasılaştırma yönergeleri

şeklinde. Alanyazın incelendiğinde, yerelleştirme özelinde biçim kılavuzları içeriklerine yönelik herhangi bir sınıflandırma ya da inceleme olmaması bu çalışmanın temel motivasyonu oluşturmuştur. Genel sınıflandırma odaklı bir yaklaşımın eksik ya da hatalı içerikli kılavuzlar hazırlanmasına yol açabileceği düşünöldüğünde yukarıda sıralanan başlıklara dayalı biçim kılavuzu şablonunun konu hakkında çalışan dil ekiplerine ve çeviribilim öğrencilerine yol gösterici olacağı düşünölmektedir.

Dilsel amaçlara yönelik hazırlanan biçim kılavuzları hazırlandıkları gibi kalmamakta, zamanla dilin ve biçimsel geleneklerin değişime uğramasından etkilenerek güncellenmektedir. Yerelleştirme odaklı biçim kılavuzlarında ise bu değişim daha sık ve hızlı şekilde gerçekleşmektedir. Bu çalışma kapsamında, bu tür biçim kılavuzlarının incelenmesi sonucunda, hazırlık aşaması ve güncelleme süreçlerinde dikkat edilmesi gereken bazı durumlar da ortaya çıkmıştır. Bunlar;

- Dile özgü kılavuzların mutlaka dilin gerçek kullanımına ilişkin çok sayıda örnekle desteklenmesi,
- Biçimsel yönergelerin olabildiğince kısa ve öz şekilde sunularak görsel olarak desteklenmesi,
- Anlaşılabilirliği en üst düzeyde tutmak için kılavuz yazımında kontrollü bir dil kullanılması,
- Kılavuzların erek dile çeviri yapan çevirmenlerin ana dilinde hazırlanması,
- Kılavuzda yapılan güncellemelerin kaydının belge içinde tutulması,
- Kılavuzun yerelleştirme iş akışı ve proje ekibi yapısına uygun olarak hazırlanması ve sözlükçelerle desteklenmesi

şeklindeki gereklilikler olarak sıralanabilir. Bunlara ek olarak, yerelleştirme süreçlerinde standartlaşma ve tutarlık sağlama konularında en başarılı biçim kılavuzlarının dile özgü kılavuzlar olduğu da gözlemlenmiştir. Microsoft biçim kılavuzu gibi açık erişimli olarak sunulan kılavuzların geniş bir kitle tarafından benimsendiği, başka kılavuzlarda kaynak olarak gösterildiği de gözlemlenen başka bir olgudur.

Kaynakça

- AliLanguage Team (2018). *Alibaba style guide - Turkish*, Alibaba Group, Erişim tarihi: 18.06.2022, <https://gw.alipayobjects.com/os/skylark-tools/public/files/47dbd6daa0a5b28c87b38b827c86e420.pdf>
- Austin, R. (2022). 6 benefits of a localization style guide, Erişim tarihi: 18.06.2022, <https://localizejs.com/articles/six-key-benefits-of-using-a-localization-style-guide>
- Bowker, L. (2006). Translation memory and "text", *Lexicography, terminology and translation* içinde, Lynne Bowker (ed.), Ottawa: Ottawa University Press.
- European Committee for Standardization (2006). EN 15038:2006 Translation services—service requirements, Brüksel.
- Jiménez-Crespo, M. A. (2010) Localization and writing for a new medium: a review of digital style guides. *Tradumàtica*, (8).
- Esselink, B. (2000). A practical guide to localization (Vol. 4). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Facebook Translation Team (2019). Turkish style guide for community, Erişim tarihi: 18.06.2022, https://drive.google.com/file/d/1oLF8tTAv_M7b4W9rqB7ApecE7J61oZdC/view
- International Organization for Standardization (2015), ISO 17100:2015. Translation services - requirements for translation services, Ginebra.
- Kabát, M. (2020). Týylistická príručka ako súčasť procesu lokalizácie. Prekladateľské listy 9 içinde, Kabát, Marián, Podlucká Lucia (ed.), Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, ss. 42–54.
- Microsoft Language Portal, (t.y.), Turkish style guide, Erişim tarihi: 18.06.2022, <https://download.microsoft.com/download/c/7/e/c7e1f405-1a5a-418d-a56d-3a8c183cabd9/tur-tur-StyleGuide.pdf>
- Munyua, R. K., ve Olali, T. (2019). Analyzing the perspectives and strategies in localizing software in Kiswahili. *International Journal of Applied Linguistics and Translation*, 5(1), ss. 15-20.
- Pym, A. (2010). *Translation theories explained*. Londra ve New York: Routledge.